

Jöjjetek

11. évfolyam, 11. szám.
1958. november.

Jöjjetek

Nyugati Magyar Keresztyénség.

Emigrációnk, mint minden emigráció, telve van — néha túlfutott — érzésekkel és gondolatokkal. Keresi egymást magyar és magyar azon az egyetlen síkon, melyen egymást megtalálhatja: a nyelvben.

Elszakadhatunk az ország földjétől, a családtól, a néptől, de benne maradunk a nyelvben, mert bennünk marad az édes anyanyelv.

Nekünk ma a nyelvünk a hazánk.

Vajjon csak a hazánk?

Tudunk-e zsoltárt énekelni, tudunk-e imádkozni más nyelven mint magyarul? . . .

A lelkünk mélye s benne anyánk dala, apánk intése magyarul csendül, magyarul zendül meg akkor is, ha Magyarországot nem két, hanem huszonnégy évvel ezelőtt hagytuk is el.

Ezért indult meg 1957. márciusában új útjára a Jöjjetek.

Első vezércikkünkben akkor azt írtuk, hogy a lap programja három szóban foglalható össze: Nyugati Magyar Keresztyénség. E három szóban azért, mert a mi nyugatiságunk magyar és keresztyén, magyarságunk nyugati és keresztyén, keresztyénségünk nyugati és magyar.

Ez a program azt jelenti, hogy hangot kívánunk adni a magyar keresztyénség szavának a magyar sajtóban. A magyar keresztyénség szavának úgy, ahogy az a maga történelmi alkotáiban évszázados táptalajában, a Nyugatban él. A szabad magyar keresztyénség szavának, amely odahaza szinte teljes hallgatásra van kényszerítve. A keresztyén hitnek kívánunk hangot adni anélkül, hogy bárkire bármit is rá akarnánk kényszeríteni.

Ez mindenekelőtt türelmet és szeretetet jelent. Megértést, szeretetet és türelmet embertársunk iránt, bárki legyen is az. — A nemzeti, vallási, vagy egyéb fajta gyűlölet áttörését. Ez a szerető tárgyilagosság — önmagunk legyőzése árán is — a keresztyén ember számára parancs: „Szeresd felebarátodat, mint magadat”. Mindez persze sosem jelent sem megalkuvást, sem álmos elszenderedést eszmei vagy gyakorlati téren. Megőrizz azonban attól, hogy elvakultak legyünk s a — néha szinte szenté magasztalt — szűk válaszfalak szemellenzőjétől elveszítsük szemünk elől az igazi, örök célokat. Az evangélium fényében mindnyájan a magunk meztelen emberi létében állunk.

A Jöjjetek csupán alkalmat kíván nyújtani arra, hogy benne emberek egymással találkozzanak. Nekünk nem kész dogmákra van szükségünk, hanem egyházak, világnézetek, politikai és társadalmi választóvonalak felett — találkozási egymással és Krisztussal, hogy nap mint nap újra keressük az utat, amelyen őt követhetjük. Öszintén, tettetés nélkül, hittel s tisztelettel egymás hite iránt.

Az elmúlt hónapok során minden bizonyosan világos lett mindenki számára, hogy a Jöjjetek

független lap. Ez azt is jelenti, hogy nem „egyházi lap”. Szerkesztői református keresztyének, akik hiszik, hogy szükség van a magyar keresztyénség szabad fórumára, melyen a keresztyénség és az egész emberi kultúra fájó és örömteljes kérdései egyaránt szőnyegre kerülhetnek.

Ezt mi úgy értelmezzük, hogy lapunkban nem csupán azokat igyekszünk szóhoz juttatni, akik velünk mindig, mindenben egyetértenek. Vélemények és nézetek tiszta találkozója gyümölcsözőbb és igazabb minden öngazoló szónoklatnál. Hiszen mi sem lenne könnyebb, mint templomot emelni önmagunk csálhatatlanságának. Eféle bábeli versenyben azonban nem kívánunk résztvenni.

Az ember világa egy. Keresztyéni és magyar műveltünk is egy egészet képez. Nekünk mint magyaroknak is találkozniuk kell egymással. Meg kell tanulnunk hallgatni egymásra s tisztelni egymás véleményét. A magyar történelem, a társadalmi, gazdasági és politikai élet ezer problémája bennünk mozog, bennünk él. A magyar irodalom, a magyar vers sokak számára idegenben olyan szükséglet, mint a mindennapi kenyér. Hogyne igyekeznénk akkor minél több figyelmet szentelni a magyar szellemvilágnak, melyben szívünkkel-lelkünkkel gyökerezünk.

Egyben meg vagyunk győződve arról is, hogy a Nyugat kérdéseinek is figyelmet kell szentelnünk. Most, mikor Magyarország ettől a Nyugattól szinte hermetikusan van elzárva, most, több mint egy évtized rendszeres ideológiai „iskolázása” után, tudatosan fel kell vennünk a fonalat, mely bennünket a Nyugathoz köt. Nem mint örök betévedetteket Európába, nem mint „keletieket”, hanem mint a Nyugat szerves részét, amelybe természetesen beletartozunk. A Nyugat problémái a mi problémáink, mert mi és a Nyugat egy vagyunk.

Ezeket gondoljuk mi — a szerkesztőség — röviden a lapról. Ezekkel a gondolatokkal szerkesztjük azt hónapról hónapra. Szeretnénk azonban azt is tudni, mit gondolnak olvasóink a Jöjjetekről. Elhatároztuk ezért, hogy lapunk

Most értesülünk arról, hogy a jugoszláviai keresztyén református egyház képviselői májusban és júliusban egyházuk súlyos helyzetét tárgyalták meg a kormány képviselőivel.

A jugoszláviai református egyház jelentése szerint a kormány megbízottak és az egyházi képviselők az egyház közéleti szerepét is megvitatták. Ezzel kapcsolatosan Jovanovic elnök a következő kijelentést tette: „Az egyháztól csak azt kívánjuk: prédikálja hívóinek azt, hogy ne lopjanak, ne civakodjanak és ne öljenek.” Erre Agoston Sándor püspök így válaszolt: „Ez a feladat nem elégíti ki bennün-

ezen számában kérdőívet helyezünk el avval a kéréssel: töltsék ki azt kedves olvasóink és küldjék be a szerkesztőségnek. Tanácsot és kritikát egyaránt örömmel veszünk.

Egyben avval a kéréssel fordulunk olvasóinkhoz, hogy fizessenek elő lapunkra. Hosszú hónapokon keresztül szerkesztettük és terjesztettük lapunkat anélkül, hogy olvasóinkat rendszeresen előfizetésre hívtuk volna fel. Aból a gondolatból indultunk ki ugyanis, hogy előbb be kell bizonyítani, hogy a lapot érdemes olvasni s hogy az a magyar sajtótermékek között az emigrációban sajátos szerepet tölt be. Hogy így fejezzük ki magunkat: nem akartuk, hogy olvasóink és előfizetőink „számban macskát” vegyenek.

A fentiekben elmondtuk, milyen gondolatokkal szerkesztettük a Jöjjeteket. Hogy ebből mit valósítottunk meg, arról egy és háromnegyed év Jöjjetek-számai tanúskodnak. Nem csupán általánosan ismert magyar és külföldi írók és tudósok szólaltak meg a Jöjjetek hasábjain, hanem fiatal magyar írók egész sora is, a magyar szellemi élet ígérete. Irodalmi, teológiai, bölcséleti, művészeti és gazdasági cikkek váltakoztak lapunkban, miközben igyekeztünk a magyar életet és mind a magyar, mind a világkeresztyénség problémáit is figyelemmel kísérni.

Ez volt a Jöjjetek multja és — reméljük — ennél még jobb lesz a Jöjjetek jövője. Ehhez azonban most már szükségünk van olvasóinkra is.

Az Admiraal de Ruyter Fondsnak igen nagy hálaival tartozik lapunk, hogy ennyi időn át a lap kiépítésének nehéz szakaszában fenntartás nélkül mellette állt és anyagilag létét biztosította. A jövőben azonban szükséges, hogy olvasóink előfizetés formájában is megmutassák, hogy a lapot szeretik és annak fennállását szükségesnek tartják.

A Jöjjetek előfizetési ára nem magas. Egyes országokban, ahol az ár a többihez és a jelenlegi helyzethez viszonyítva erősen elmaradt, az előfizetési díjat a jelen számtól kezdve egyúttal normalizáljuk, azaz felemeljük a többieké szintjére. Az emigráció újságáruhoz képest lapunk még így is egyenesen olcsó.

Reméljük, hogy olvasóink e kérést nem hagyják válasz nélkül és előfizetésüket eljuttatják vagy az illetékes országos terjesztőhöz vagy egyenesen a kiadóhivatalhoz.

Nem elégedhetünk meg azzal, hogy csak erkölcsrendészeti szerepet töltsünk be azáltal, hogy az embereket a pokol szenvedéseire figyelmeztetve visszatartsuk a bűnözéstől. Az emberekkel nem a rossztól való félelmet, hanem a jó iránti szeretetet kell megismertetni. Az állam feladata, hogy megfelelő törvényeket alkosson és azok alkalmazásával emelje az emberek életszínvonalát. Az egyház szerepe ezzel szemben, hogy az emberek „erkölcsi színvonalát” emelje. „Ez csak úgy lehetséges, — írja Agoston püspök, — ha megmutatjuk az embereknek a Krisztushoz vezető utat. Mi így építjük a szocializmust.”

Medgyessy Ferenc †

Nem illik nagy szavakkal, hangos módon búcsúzni Medgyessy Ferenctől; nem felelne meg az sem életének, sem művészetének. Trombitaszó — kúrtharsogás nélkül vonult ő be a magyar művészetbe és még életében e művészet történetébe is. Életének hetvenhét esztendejét, műtermének benső világát — amelybe csak kevesen pillanthattak be, élvezve e kicsiny-zömök, halk, de izes-szavú, nagyszellemű ember barátságát vagy érdeklődését — ugyanaz a csönd jellemezte, amely szobraiból árad. Ez is mutatja, hogy ember és művész egy s azonos volt benne.

Napikérdések, olcsó divatok mind az életben, mind a művészetben elkerülték figyelmét; csak az érdekelte, ami az életben és az emberben változatlan és örök. Nem tartozott a forradalmárok közé, noha véle új szobrászi gondolat jelent meg a magyar művészetben. Nagyrészt ő vezette ki a magyar szobrászatot a német akadémiák üres, sablonokat ismétlő, patetikus emlékmű-szobrászatának provincia- lizmusból.

Sikere előbb volt külföldön, mint hazájában. Maillol és Despiau javaslatára tüntették ki 1937-ben a párizsi világkiállítás Grand Prix-jével. A magyar kritika Medgyessy műveit szokványos dicsérő jelzők ismételtetésével kísérte, de művészetének elemzésére, az egyes művekből való megértésére, kevés kivétellel, alig vállalkozott. Az 1956-ban megrendezett nagy gyűjteményes kiállítás a közönség alig ismerte Medgyessy munkásságát; azon a tárlaton azonban a háború után kifejlődött új közönség önmagára ismert, s ezért az idős, akkor hetvenötödik évében lévő mester művészetét szívébe fogadta és magáénak vallotta. De a fiatalabb művész-nemzedék akkor már jóideje mesterként tisztelte, noha Medgyessy sosem volt tanár a szónak foglalkozás-szerű értelmében.

Zömöktermetű, alacsony, szakállas, mosolygószerű, kevésszavú ember volt. Amit az életről s emberekről mondani akart, azt a tómondatok egyszerűségével és súlyával szobraiban köbefaragva, vagy bronzbaöntve kifejezte. Gyermekkori pajtása, iskoláiban társa és életében testi-lelki jóbarátja, Móríc Zsigmond egyszer így jellemezte: „Természetes ősember. Őstőnember. Nem paraszt, hanem hajdú, katoná, kismemes. Olyan mint egy fejedelem darabontkapitánya. A kard jól állna neki... Egész debreceniesen beszél, annyira, mint egy debreceni közember. Nem járt művészeti iskolába, már a doktorátusa megvolt, mikor elhatározta, hogy szobrász lesz. Azt hiszem, a legmonumentálisabb szobrászunk, de a szemet megfaragni, száját a bajusz alatt, rettentő kinlódás neki. De az egész koncepcióban van eredetiség és nagy erő.”

Medgyessy Ferenc szinte barbár módján toppant Európába. Az európai művészetnek akkor a harmóniát és teljességet sugalló klasszikus értelemben vett monumentális kompozíció modern szellemben való újra-fölfe- dezése volt a fő, központi problémája. Az aka- démiák unalmas sémává, tartalmatlan rutinná csinálták a régi értelemben vett szobor-kompo- zíció elvét. Rodin föllázadt ellenük; indulatá- ban nemcsak az akadémikus elvet, de magát a lényegét: a plasztikus formát is áldozatul dobta. Akik utána jöttek, azok meg geometriai képletekben keresték a modern szobrászat út- ját. Medgyessynél maga a valóságmótvium, szobrainak tárgya határozza meg a kompo- zíciót; a szobrásznak már csak a kiválasztás és megválasztás szerepe juthatott. Így, a francia Maillol realizmusához hasonlóan, de sajátos magyar úton egy népi szépségideál szobrászi kifejezőjévé lett.

Medgyessy Ferenc művészetében a magyar parasztság vált művészetté; egy etnikailag meghatározott magyar népi ideál formába érő szépségét tudta szobrászi gondolatának hordozójává tenni. Ez a testi ideál az ősi föld- művelő foglalkozásban, a szabad ég alatti munkában erőssé és termékenyvé érett emberi

test szépségét mutatja; nincs mása a művészet történetében. Tipusai örök típusok, éppúgy tartozhatnak múlthoz, mint jelenhöz. A tar- tósság és állandóság, az örök emberi volt az, ami érdekelte; valószínűleg ennek tudható be az a kővé és bronzra vált csönd és nyugalom, ami művészetét annyira jellemzi.

A keresés szenvedélye kísérte végig művész- pályáján; ebben is rokon kora nagy mesterei- vel; de Medgyessyben volt egyfajta paraszti önmérséklet, vagy kálvinista puritánizmus, ami ezt a szenvedélyt övta a szélsőségektől és emberközelségben tartotta.

IGÉ

Bizonyos győzelem

I. Kor. 9 : 24—27.

Az apostolnak a korinthusi gyülekezet szá- mára bűneikben és kísértésükben érvényes ígét kellett adnia. Összefoglalva a korinthusiak nyomoruságát: keresztyén harcuk, versenyfu- tásuk meglassult és hamis vágányra tévedt. Az apostol segít. Hirdeti az evangéliumot. Tu- datosítja az egyszerű hétköznapi népben, hogy ők versenypályán vannak, de

1/. bizonytalanságban az eredménytelenség felé. Lehet, hogy ezt sokan látták a gyüleke- zetben, de a segítők csak akkor érkeznek el iga- zán, amikor Isten ígéje szembesít minket ön- magunkkal. Ezt teszi Isten eszközöként az apostol. Erre ő hivatott, mert ő a Krisztus szeretetével szereti a gyülekezetet. — Ver- senypályán vagytok, futtok, de vigyázzatok, úgy fussatok, hogy legyen eredménye annak. — Mennyire meglepő, közel 2000 év választ el minket a korinthusiak akkori gyülekezetétől és akkor is olyan élesen tárhatta az apostol a versenytútas képét a korinthusiak elé? Nem- csak mi élünk versenyben, futó, rohanó világ- ban? Nem érvényesebb ez a kép reánk? Isten ígéjével azt kell felelnünk, hogy az íge és a benne használt képek minden időre érvénye- sek. Az apostol által használt kép csak annyib- an közelekvőbb a ma élő emberekhez ameny- nyiben a versenytútas túlnötte magát a sport- pályákon. Versenytútasban lévő világban vagyunk, ahol minden embernek futni, vias- kodni, küzdeni kell. A holnap kényelméért egyre gyorsulóbb futásban vagyunk. Tegnap többet, mint tegnapelőtt, ma többet, mint tegnap, holnap jóval előrébb, mint ma. Isten mellett elfutó embervilág rohanása ez. Rossz a cél, mert magunk szabtuk meg, ezért veszélyes, céltalan, bizonytalanra futó ver- seny ez.

2/. A világban élő keresztyén gyülekezetet, amely kész meghallgatni Isten beszédét, az íge egy pillanatra megállítja. Bizonytalanságban az eredménytelenség felé futókat, bizony- ságban a győzelem felé való futásra hívja. „Úgy fussatok, hogy elvegyétek a jutalmat!” Van e világ szerint való versenytútasnak és viaskodásnak is eredménye, jutalma ideig vagy legfeljebb a halálig való, de csak kevesek- nek. Ennek a világnak, és, ha mi összeforunk ezzel a világgal, benne a mi életünknek is olyan a versenytútas, mint a sportpályákon futóké. Futnak százan, viaskodnak sokan, de a győztesnek járó babért csak egy veszi el. E világ bár mindenkinek ígér és mindent kínál, de a valóságos helyzet mégis csak az, hogy nagyon keveseknek ad. Ha nem így lenne, érthetetlen volna sirásod, békétlenség, bőség idején is üres szíved, összekuszált életed, haláloz utáni reménytelenség. Ma az Ige hívja a bizonytalanra futókat egy olyan vias- kodásra, amelyen bizonyos a győzelem. Az apostol nemcsak beszél, amikor Isten eszköze- ként adja magát, hanem kinyitja egészen életét és azt mondja: „En azért úgy futok, mint nem bizonytalanra, úgy viaskodom, mint aki nem levegőt vagdos”. Van egy viaskodó pálya, ahol én a kétely és a hitetlenség teljes kizárásával

Egyszer azt mondta: „Legalább kétszáz évi kellene élnie a szobrásznak, hogy kifejlődhés- sék” — s körbe mutatott műtermében, ah- állványokon, polcokon álltak a vázlatok, ké- szülő szobrok, félbehagyott alkotások. Amik- mondta, magára gondolt, a tőle megszokot- túzott szerénységgel. Nem volt igaza. Hal- lakor befejezett, páratlanul gazdag életmű- hagyott örökségül arra a népre, amelyne valóságából művészetete kiszökött és virágzó- t. Ez a művészet egyedül álló, senkiéhez se- hasonlítható, a maga nemében eredeti- különös. (n. gy)

ráteltem életemet az Isten ígéreteire, ah- harcom egyáltalán nem hiábavaló az Úrba- Versenypályán van egész életünk. De vigyá- zunk, hogy milyen cél határozza meg a küzde- münket. A cél dönti el, érdemes volt-e e föl- életben viaskodnunk. Isten országának elő- vetele, az ő dicsősége a cél. Ez szabja-e mi- küzdelmedet?

E világ szerint való életpályát csak az- tudják eredményesen megfutni, akik felk- szültek rá. A sportoló, aki versenypályára lé- előzetesen, hosszan, türelmesen gyakorol- magát. A merő edzés kevés a Krisztus útjár- Ide meghalás, halál kell. Csak, mint megha- tak léphetünk erre a versenypályára. Meg- ke- halunk mindaz számára, amit Isten halál- ítél bennünk. Ezen a versenypályán csak új- mehetünk, „mint meghaltak és im élők, mi- ostorozottak és meg nem öltöttek, mint bánk- dók noha mindig örvendezők, mint szegénye- de sokakat gazdagítók; mint semmi nélk- valók és mégis mindennel bírók”. /II Ko- 6 : 9—10/. A Krisztus evangéliuma ez: Ő me- halt, hogy mi is meghaljunk a bűnnek, Ő fe- támadott, hogy mi is feltámadjunk az é- életre. De mi szükséges ahhoz, hogy rálépj- a Krisztus útjának küzdőterére? a/. Szer- bátorság. A hit harca ez és ez mindig- bátrak harca. Egy gyáva sem teheti rá láb- erre az útra, de egy gyáva sem örökölheti- Isten országát. Krisztushoz csak a bátor h- tudott közelekközni és a bátor hit tudta- megragadni. Akadályversenyt futunk, ezé- kell a bátorság. A világ gonosz szellemi, saját- szívem, ijesztőnek látszó próbák mind megan- nyi gáncok. b/. Önmegtágadásra is szüksé- van ezen az úton. „Mindaz pedig, aki pály- futásban tusakodik mindenben magatúrtó- A versenyzőnek sok mindenről le kell mor- dania, nem üzheti egyéni kedveteléseit, szigor- életrend az osztályrésze. Nehéz viaskodás- keresztyén útja, amelyen harcol Ura vissz- jöveteléig. Az a jó harcos, aki magatúrtóztét- bírja az éhséget, szomjúságot, hideget, melege- fáradtságot. Akkor tudja legyőzni az elle- séget, ha először önmagát győzi le.

3/. Végül néhány szót a pályáról. A sportol- nak kijelölt területe van. Korlátok vanna- állítva, vonalak vannak húzva, amely irányítj- megszabja az ő egész viaskodásának teré- Megszabják a küzdelem idejét is. Amikor vég- a küzdelemnek, utána élhet kedvetelése sze- rint. Ez az ő könnyebbsége. De van egy nehe- sége: a sok versenyző közül csak egy nyeri- a bajnoki címet. A hit viaskodó pályáján ninc- kijelölt terület és megszabott idő. A kesken- úton való viaskodás ez, nem az arany közé- Végig vezet gyermekségünk, ifjuságunk és csa- ládunk idejében, munkahelyünkön, piaco- örömeinkben és fájdalmainkban minden na- pon. Ez a Krisztusban hívó ember nagy ne- hézsége, Krisztuson kívül kibírhatatlan, vel- gyönyörűsége. De van egy könnyebbsége. Biz- tosan győz, megkapja a hervadhatatlan babér- ha százezrek futnak is ezen a pályán. De mé- egyet. Kereszt alatt lévő küzdőtér ez. Keresz- teddel együtt, keresztet alatt. Ma az íge ké- Isten szava ez. Ha más küzdőtéren voltál, áll- ra erre és viaskodj együtt azokkal, akik má- rajta vannak. Ugy fuss, hogy elnyerd a hervad- hatatlant, romolhatatlant. Itt van elkészítv- a győzelem. Bizonyos. Együtt viaskodjunk, hog- együtt győzzünk a Krisztussal. Amen.

PÁNDY ANDRÁS

Idegenlégió

★

Különböző okok készíthetik a fiatalembereket arra, hogy az idegenlégióba belépjenek. Régebben főleg a visszafojtott kalandvágy és a zabolátlan tettek vágyó erő érzete volt az, amely őket az öt éves szerződés aláírására csábította. Ma viszont már más lehetőségek állnak rendelkezésre az utazási vágy és a kiaknázatlan tartalékerő levezetésére. A fiatalembereket ma többnyire oly konfliktusokból adódott helyzetek indítják arra, hogy a légióba belépjenek, amelyekből látszólag nincs más kiút; mint pl. a szülőkkel történt szakítás, nagy csalódások, kisebb összetűzések a törvénnyel, amelyek következményeit túlbecsülik és amelyektől a légióba való belépéssel akarnak mentesülni. Ez a sötétbe való ugrás azonban borzalmas szenvedések kezdetét jelenti.

Nemrég jelent meg egy írás, amely újból éles fényt vet az idegenlégió szellemére és gyakorlati életére.

Franz Rispy szökött légiósok vallomásait gyűjtötte össze és adta közre „Vádolnak!” című könyvében, amely a zürichi Riza-Verlag kiadásában jelent meg. Rispy együttműködik a F.L.N.-nek az idegenlégiósok hazatérését elősegítő szolgálatával, hogy a rövid szolgálati idő után már hazatérni vágyó svájci fiúkat megfelelően tájékoztathassa, miként szabadulhatnak meg a légió karmaléból. A jelentések egy részét a hazatérőszolgálat aktái szolgáltatják. Ezeket nem tekinthetjük teljesen pártatlanoknak, mivel főleg a légiósok túlkapásait tartalmazzák, míg az ellenfélnek a partizánharcok során tanúsított magatartását nem veszik figyelembe és nem is bírálják. Az ismertetett események megtörténtét viszont két szemtanú aláírásával bizonyítják. Két hosszabb beszámolót pedig, amelyek többévi légiószolgálati élményeit tárják fel, a tanúk hatóság előtt tett esküvel erősítették meg. A könyvben leírt események azonban még akkor is megrendítők, ha a könyvet a szükséges tartózkodással olvassuk, hiszen a könyvben az egyes cselekmények és a légió gyakorlati ténykedése a legkülönbözőbb oldalról szemlélve is oly nagy hasonlatossággal tárul elénk, hogy azok szavahihetőségében nemigen kételkedhetünk. Vezető francia személyiségek többször mutatnak rá az északafrikai harcok eme sebezhető pontjára.

Az idegenlégió szerveinek elvetendő praktikái már a fiatalemberek toborzásával kezdődnek: a zsolddal, szabadsággal, az élmezéssel és szállással, valamint az előléptetéssel kapcsolatos hamis ígéretekkel, szesz italok mértékelt fogyasztása után kicsikart aláírásokkal, a légió szabályzatával ellentétben 18 éven aluli fiúk felvételével, stb., stb. A csalogatás e régi ismert módszereihez most (Rispy könyve szerint) egy újabb, igen aggályos toborzási módszer is társult: az idegenlégió toborzója a magyar szabadságharc után Franciaországba érkezett magyar menekülteket bizonyos adott helyzetek kihasználásával a légióba való belépésre kényszerítették. Magyar bányászoknak pedig a gyarmatokon földet ígértek és közben olyan írás aláírására készítették őket, amelynek tartalmát nem értették meg és amely őket tudtuk és akarattuk ellenére 5 évi légiós szolgálatra kötelezte. Rispy az idegenlégióba kényszerített magyar menekültek számát 2.000-nél többre becsüli. Az utolsó időben a légióban állítólag azt kívánják tőlük, hogy francia hangzású neveket vegyenek fel.

A légiósok élete a puszta számmá degradált ember életét tükrözi vissza. Az emberből egyéniségének legparányibb maradványait is kiölik, hogy vak engedelmisségre szoríthassák. A leg-

keményebb életfeltételeket kényszerítik rá és gyakran veréssel és rugásokkal kapcsolatos fenyegetéseket kell elszenvednie. A legtöbb légiós egyedüli szórakozása az ital s csak az alkoholban talál vigasztalást a felőrlő valósággal szemben. A veszélyes szolgálat, a kezükbe adott hatalom és az állatias légkör, amelyben a légiósok általában életüket tengetik, sok előjárójukban oly mérvű szadizmust tenyésztett ki, hogy azok már szinte teljesen kivetköztek emberi mivoltukból. Csak egy példát említenek: „Waldeck százados, a légió rettegett és barbár tisztje az egyik szökés közben elfogott légiós katonát büntetésből a sötétség beálltáig 50 fokos hőségben izzó betonpadlón térdepeltette, majd utána éjjel, — amikor a levegő hőmérséklete már 2-5 fokra süllyedt, — arra kényszerítette, hogy vízzel leöntött nedves ruhában egész éjjel a hidegben térdepeljen. A légiósok másnap reggel a felsorakozott század elé kellett lépnie, ahol őt Waldeck százados addig ütlegette, amíg összeesett és holtan terült el.”

Ez a szadizmus a katonai feladatok végrehajtása során is megnyilvánul. A legkegyetlenebb módszereket az idegenlégió zászlóaljainak és ezredeinek keretében működő úgynevezett „deuxième bureau”-k fejlesztették ki, amelyek feladata a gyanús egyének letartóztatása, megtorló rendszabályok alkalmazása, ellenőrzések, kihallgatások foganatosítása, stb.

E könyvnek, ill. e könyvről készült ismertetésünknek nem lehet az a célja, hogy pálcát törjön az algiri felkelés fölött, vagy hogy tisztázza a kérdést, vajon milyen mértékben kényszerítette ki a felkelők magatartása a francia csapatok s egyben az idegenlégió harci

módszereit. Lényegileg annak a megállapítására szorítkozunk, hogy az idegenlégió harcaiban igen sokszor alkalmaz embertelen módszereket s azokat, akik gyenge pillanatukban a légió karjaiba vetették magukat, arra kényszeríti, hogy olyan magatartást és ténykedést folytassanak, amelyet lelkiismeretükkel nem tudnak összeegyeztetni.

A légióból történt szökések száma állandóan növekszik, ami nemcsak a rossz bánásmódnak, az elégtelen gondoskodásnak és elmelelésnek tulajdonítható, hanem abban elsősorban az olyan cselekményektől való menekülést kell látnunk, amelyeket csak bűncselekményeknek minősíthetünk. Állandóan szigorítják a szökevényekre kiszabott büntetéseket. Ilyen fenyegetések: az ájulásig folytatott vészözés, futólépés vállon 40 kg súlyú fatuskóval, a gyakorlópálya akadályai legyőzése 25 kg súlyú zsákkal, amelyet dróttal akasztottak a szökevények meztelen vállára, stb. Ha pedig nem árulják el a szökés módját vagy nem tesznek terhelő vallomást az arabokra, úgy büntetésük az ítélet nélküli végrehajtott, golyó általi halál.

Bár az idegenlégió törvényei nem ismerik a szökés miatt kiszabott halálbüntetést és bár az idegenlégiósok nincsenek esküre kötelezve, a tanuvallomásokból mégis kitűnt, hogy a szökés után elfogott fiatal svájci Ryt Józsefet Sargent százados a „vizsgálat során” hátulról agyonlőtte és golyók által kilyuggatott zubonyát később elrettentő példaként egy hétig a laktanya udvarán közszemlére kitéttette.

(Részletek a Neue Zürcher Zeitung 1958. aug. 18-i számában megjelent cikkből.)

Vízcseppek barca

*Kezdetben volt a végtelen víz.
Felszállt, füstös felhővé összeállt,
aztán lehullott, s rámondtuk: esik.*

*Egy cseppnyi csepp
mászik az ablaküvegen
kisebb cseppekre csap le s rájukolvad,
lenyeli őket, s náaszt ül velük,
csillogva egyesül velük,
s ez az Új Csepp sikoltva lecsordul
az üvegen, amorf nemlétbe csordul,
a végtelen víz kábult része lesz,
hogy aztán újra, megintcsak
felszálljon, hulljon, egyesüljön,
s nászával elpusztítsa önmagát.*

*Ime az élet képlete: a forma,
plusz a vágy a boldogság után —
mert a boldogság
forma-teremtés formátlanná hullva,
rend a zűrzavarban, zűrzavar a rendben,
s harmadször: ama más formák rendje,
melyet a vízcepp felfogni képtelen,
de sejt és érez üsdöktől fogva.*

Dialektikus javaslat

*Műselyem, mügumi, mülevegő korában élünk
Ellenségesen csattogó gépek közt
soha-nem-biztos nyugalomban
titkolt rettegéssel hogy egyszer minden
összeroppan*

*körülöttünk
Milyen keveset tud az ember saját világa
dolgaiból!*

*pedig már eljutott a borzalmasan
nagyyszerű halál gondolatához
Előtte a végső tagadás szakadéka tátong
Nincs menekvés Uram irgalmazz Irgalmazz
nékünk*

*gondoljunk hidat a mélység fölé
Te is ő is hidat képzél mi hiszünk egymásban
lebegve sétálunk a túlpartra át
mint a Názáreti Genezáret taván
Ott telepszünk le ahol az emberek jók
és ritkán hazudnak fennhangon*

*Minden országnál szebb lesz Harmónia-
birodalom
továbbfejlesztjük a thébai hárfá-módszert
Orgonával építünk palotákat csembalóval
ütitünk*

*gyöngyvirágot
s a fűvösök nyilvános szökőkutakat
buggyantanak
a város más-más részein.*

*Reggel hegedű zümmögése ébreszt este bánatos
gordonka alatt
Igy múlik el az életünk míg tompa üstdobok
jelt nem adnak
a mennyei ultrahang-zenekarnak
1955.*

1957.

GÖMÖRI GYÖRGY.

Thomas Mann

„Egy német író beszél hozzátok . . .”

-Thomas Mann emigráns publicisztikájáról-

Milyen jellemző a huszadik századra, hogy a legnagyobb európai művészeknek világáig kellett menniök: Sztravinszkij, egy ideig Érenburg, Prokofjev, vagy Madariaga, Picasso, Ortéga y Gasset, Brecht, Werfel, Stefan Zweig, Lukács György, Bartók Béla és még mennyien! Thomas Mann 1933-ban hagyta el Németországot, miután könyveit és hasonmására készült bábuját elégették a müncheni könyvmáglyán. Svájcban, később Amerikában telepedett le. 1940-ben a British Broadcasting Corporation felkérte az író, hogy időnként 8—10 perces rádióbeszédében tájékoztassa a német népet a haladó világ álláspontjáról és a háború eseményeiről. Mann hangszalagra beszélt, amelyet Londonból sugároztak. A műsorokra maga Hitler is érzékenyen felfigyelt, és az egyik tömeggyűlésen így beszélt az íróról: „Thomas Mann egyike azoknak, akik keresik az alkalmat, hogy ellenem izgassák a német népet. De ezek az egyének súlyosan tévednek, a német nép erre nem hajlandó, hála istennek!” A rádióbeszéd, Thomas Mann legjellemzőbb publicisztikai művének első kiadása 1942 őszén jelent meg Amerikában, s azóta már majdnem minden európai nyelven elolvasható.

Mann, ha politikával foglalkozott, ezt mindig kelletlenül tette, haláláig megmaradt „unpolitisch”-nek, s ezért van valami különös méltósága a közérdekű cikkeinek. Sainte-Beuve mondta André Chénier politikájáról, hogy „egyáltalán nem összehangolt, következetes tevékenység, hanem egy becsületos ember tiltakozása, lírája, logikája, aki támad, és nem fél pallást kihívni maga ellen.” Mannál is erről van szó: ő újratereit a mítoszt, az „ősformát és az ősnormát”, katedrálisait emeli a józan-ságnak, szeretetnek, szépségnek, mialatt némelyek kirobbantanak két világháborút, milliókat ölnek meg frontokon, gázkamrákban, a poklok minden iszonyát, hazugságát hozzák a földre. Az író nem maradhat szórtalan.

Régebbi publicisztikája problematikusabb. Az első világháború idején jelent meg a Nagy Frigyesről szóló cikke (*Friedrich und die grosse Koalition, 1915*), később pedig a több politikai eszmefuttatást egybegyűjtő „Egy politikával nem foglalkozó ember elmékedése” (*Betrachtungen eines Unpolitischen, 1918*).

A német filozófiában a múlt század derekától fogva élnek a totalitarizmus csirái, s Mann, a múlt századból hozott kategóriáival, a polgár világot nem ismerő gyanútlanúságával szintén a hatásuk alá kerül. Nagy Frigyeset idézi, akinek küldetése volt lerombolni a rothadó burzsoázia rendjét. A háborút az összeomló angol és francia demokrácia purifikációjának véli. A Schopenhaueren, Nietzschén nevelkedett Mann a németiség évszázados vádjait gyűjtötte össze nyugat ellen az „*Elmékedések*”-ben, jogos büszkeséggel a 19. századra, a nagy német századra, a más alkatú kultúrák elleni ingerültségével. Ugyilátszott, Mann együttfut az egyre emelkedő totalitarista mozgalommal. Az orosz forradalomtól Németország és Oroszország szövetségét remélte: valóban, ki merte volna gondolni a forradalom kitörésének napjaiban, hogy az orosz forradalom csupán az „új osztály”, egy korlátolt pártarisztokrácia rémuralmához fog vezetni, tömeggyilkosságokhoz, demagógiához és a halálraítélésekhez. Neki nem Lenin, hanem az orosz regény intett a forradalommal, Tolsztoj, Dosztojevskij és Muszorgszkij. Humanista akciókat várt keletről, a „tolsztoji keresztény Európa” realizálását, az angolnál és franciánál építőbb és égőbb európaiságot. Nem lett azonban sem fasiszta sem kommunista, izlése, kultúrája megőrizte a mának és a jövőnek: már néhány év múlva iszoyattal fordul el az

orosz bolsevizmustól; és mind világosabban látja a katasztrófába rohanó Németország jövődjét. Publicisztikát most nem ír, a *Varászhegy* walgurgiszi éjszakájában mondatja el a Pribislav Hipé-ből Madame (hauchatvá lett oroszul és franciául, hogy a porosz Joachim Ziemssen, azaz a német fajta egyáltalán nem vezető faj: „aime l'ordre mieux que la liberté, toute l'Europe le sait”. (Egész Európa tudja, hogy jobban szereti a rendet mint a szabadságot). Megöli a jezsuita Naphtát, bemutatja mynheer Piperkornt, az üresfejű, de szépkezü hollandot, aki mindenkire hatással van, egyéniségével mindenkit levesz a lábáról: a varászló Cimpolla első megfogalmazása ez, pontosabban: Hitleré.

Esszéit, cikkgyűjteményt általában politikai szükség fordít le. Nem véletlen, hogy még nálunk máig sem akadt fordítója az *Elmékedéseknek*, s a diktatúra, a népelnyomás, az „építésdüh”, a hazudozás természetrajzáról szóló „*Európa vigyázz!*” második kiadását pedig éppen most a forradalom leverése után segítette napvilágra a kiadói ötletesség, holott számos és számos Mann mű nem jelent meg még magyarul, például az esszéinek egy része, Casals tanulmánya, és maga a „*Felhívás a németekhez*” c. rádióbeszédgyűjtemény sem. A „*Lotte Weimarban*”, „*Az elcserejt fejek*” és a „*Doktor Faustus*” fejezetei között íródtak ezek a rádióbeszéd, Mann politikai nézeteinek, indulatainak legjobb szótára. A nagy művek koncepciók törekvései átfolytak ezekben a kis, 3—4 flekkes cikkekbe is, az író egy-egy kérdéshez az aktualitás apropóján nyúl hozzá, de végigolvasva az egész könyvet, kiderül, hogy a 18., 19. és a huszadik század minden filozófiájával, lélektanával, történelmi tapasztalatával és irodalomtudatával a német nép lelki tragédiáját akarja megmagyarázni sajátmagának és a világnak. Korunkból hiányzik a szellem, az emberiség ijedten áll a saját maga által felhúzott gépek mellett. A polgárság idő-élménye idejétmúlt, nem lehet megvárásolni az időt, jelenbe-szerelmesedni; az idő felgyorsult, háborúba, diktatúrákba rohan és viszi bele az emberiséget, amely a munkában, a szalagrendszerben, a kényelemben maga is elgépiesedett, leegyszerűsödött; leginkább vezényszavakra figyel, a gyáripar a profithajszá uniformisába öltöztette a testüket és a lelküket, egyformán énekelnek, gondolkodnak, készen vásárolt, vagy rájuk erőszakolt jelszavakkal vannak. A kor ideológiája nem érett be a gépek mellé, az ember kivetkőzött a kereszténységből, hitekből, amellyel együttjár a malrauxfogalmazta „európai lelki ismeretgyengülés”. Mann szerint a német a „romantikus ellenforradalom népe a filozófiai intellektualizmussal és a felvilágosodás racionalizmusával szemben, a zene felkelése az irodalommal, a misztikáé a világossággal szemben”, mi sem volt tehát könnyebb egy szívós és ügyes diktátornak, mint kihasználni az ideológiai vákuumot, s dinamikus jelszavakkal világhódító kalandokba hajszolni az akarattalan tömegeket. A náci sikert mindenekelőtt a szellemi válsággal magyarázza, s ostorozza a demokráciákat, hogy nem használják ki azokat a spirituális erőket, amelyek jelen vannak az emberekben. Egyre Európáról beszél, s nemcsak azért mert legjobb kifejezője volt az európai szellemnek, hanem azért is, mert meg akarja szüntetni a németiség elszigeteltségét, Goethét idézi, a „világirodalom” megfogalmazóját, és a külföldi népdalokat gyűjtő Herdert, indiai legendát dolgoz fel az „*Elcserejt fejek*”-ben, később a „*Kiválasztott*”-ban pedig angol, ónémet, ófrancia szövegekkel emeli közelebb Európához a teutonista misztikákba zagy-

vált német multat. A népet csak Hitlerék ítélték halálra (közismert, hogy Goebels egy ízben kijelentette, hogy bukás esetén minden németet fel kell akasztani!), a humanista Mann nem, ő vissza akarja adni a lelkiismeretet és az „ősnormákat” a németiségnek. A *Faustus* problematikája is ez: a néptől elszakadt művészeknek, művészetnek és szellemnek vissza kell találnia ősforrásához, a tömegekhez, különben elkerülhetetlen az egyéni és a nemzeti tragédia. Állandóan visszatérő téma a kereszténység is, amely „a legmagasabb és legtisztább szellem igénye”.

Emigráns sajtónk igényesebb munkásainak érdemes tanulmányozni a „*Felhívások*” stílusát. Ab irato vádol, támad, de mégis mindig megőrzi a higgadságát. Finom logikával, méltóságos igazságtudattal cáfolja Hitlert, aki-ke magatartása „rettetés, hencsereg, ömlengő öndicséret, minden hazugság igénybevétele”, bebizonyítva, hogy már saját magát is elárulta, — a Japánnal való szövetséggel a fajelméletet, és a szovjet-német egyezményrel pedig (amelyet egyébként Roosevelt a „nemzetközi banditizmus összepaktálásának” nevezett) az anti-bolsevizmust. A fasiszmus „bűn és vértenger” — írja, a „bolsevizmus legsötétebb inkarnációja”. Sosem hiányzik a mondataiból a szellem, s nem ég ki jelzőkben, hasonlatokban, hanem inkább analízál, s nem igyekszik a nyelv durvább rétegeiből kölcsönözni szavakat, még akkor sem, ha a legnagyobb ellenségéről ír.

A „*Felhívások a németekhez*” második, bővített kiadása 1945 augusztusában jelent meg, amely már tartalmazta a győzelem utáni beszédeit is. Nagy diplomáciai érzékkel védi a német népet, amely inkább volt áldozata, mint bűntársa a náciizmusnak. „Megbékélt korszakok humanizmusa az övé, összeötvöződve egy mosolygós renánizmussal” — írja le ezt a korszakát André Gide, a jóbarát, az egyik ebben az időben Franciában megjelent Thomas Mann könyv előszavában. Mann, örök hitével az emberben, nagy naívságával és a mitológia tájairól kölcsönözött kategóriáival óriási demokráciáról beszél, azt hiszi, két világháború után a népek végre összeborulnak, soha nem gyartanak fegyvereket, hisz az oroszban, mert Sztalin kijelentette, hogy „a Szovjetuniónak csak az a törekvése, hogy a náciizmus alól felszabadítsa az orosz földet”, hisz az amerikaiban, el sem képzelve, hogy az érdek praktikáival és önvédelmével állandó feszültségben fogja tartani a kontinenst, s 1956 novemberében olyan pontra jut el, hogy okos meggondolások után vérébefagyva hagy egy kis népet Európa közepén.

Hová lett, népek, államférfiak, ez a ki nem használt történelmi szituáció, az 1945 utáni nagy hit, remények, bizodalom, amelynek nagy emlékeztetője ez a Thomas Mann könyv?

Csernus Ákos

Az angol methodista egyház Newcastle-ban tartott évi közgyűlésén javaslatot terjesztettek be a püspöki tisztség bevezetése és az anglikán egyházzal való újra-egyesülés tárgyában.

Dr. Fekete Zoltánt, az agronómia professzort és a dunántúli egyházrész volt felügyelőjét a magyar evangélikus egyház északi egyházkerületének felügyelőjévé választották.

A Lutheránus Világszövetség és a finn evangélikus egyház az elmúlt évben jelentős papírküldeményt juttatott el a magyar evangélikus egyházhoz. Ezzel lehetővé tették egyházi énekeskönyv, naptár, iskolai hittankönyvek és egyéb lelki építő művek kiadását.

Ordass Lajos püspök utódjaként Káldy Zoltán pécsi esperes lett a déli evangélikus egyházkerület püspöke.

Müncheni körkép

Ceruzajegyzetek egy nyolcszázéves városról.

Ezernyi tévút politikai és szellemi zűrzavara közepette, *valahol* mintha mégiscsak javulna a világ. Jó másfél évtizeddel ezelőtt még azzal hencegtek különböző országok rikoltóhangú rádiójelentései, hogy hány várost sikerült eltörölniök a föld színéről. Most, 1958-ban viszont a müncheni harangok azt kongatták szét büszkén a nagyvilágba, hogy egy város él, élni akar és nyolcszázadik születésnapját ünnepli. Az Angolkert harsogó zöld pázsítja mögött szélesre nyújtózott a város a napsütésben, tornyaival egy kissé Pestbudát, egy kissé Pécsét, egy kissé Székesfejérvárt idézve a híres filagória, a Monopteros lépcsőjén merengő emigránsnak.

Azokban a karcsú, izléses könyvekben, melyek rajzzal, humoros leírással, vagy fényképekkel mutatják be a várost s próbálják megfejteni megfejtethetetlen titkát, vonzerejét: München számtalan jelzöt kapott. „A művészetek és művészek városa” — „az életöröm városa” — „az igen-szeretett város”... Megható ez az igyekezet és ragaszkodás, de hát bizony egyetlen jelző sem ér fel egy bolyongással a bohémnegyed, Schwabing mézeskalács-házai között, vagy egy koraórszi, méz-színű délelőtttel a Hofgarten csobogó szökőkútjainál.

Az Úrnak ezerkilencszázötvennyolcadik esztendejében, június hónapjának tizenharmadik napján, este kilenc és fél óraker, harsonák, dobok és sípok adták tudtúl a lakosságnak és a falak között lévő vándoroknak, hogy az ünnepek megkezdődtek. Már kora-alkonyatját özönlött a nép a felvonulási útvonal felé, hogy az ünnepi menetet végignézhesse. Székekkel, létrával, állványra szerelhető vasalódeszkával kezében hömpölygött az emberáradat, mintha csak király-koronázásra készült volna. Az újságok jelentése szerint ötszáz ezer ember volt aznap este az utcákon, ami gyakorlatilag fél München jelent. Elképzelhető, mi volt ez a távolbalátó- és filmoperatőrök hadának, akik a város történelmét, hagyományait, főbb épületeit megjelenítő csoportokat fényképezték.

Attól kezdve, hogy megszólaltak az első harsonák: egyszerre kivirágzott München. Még az időjárás is ünnepele. Régen volt erre felé ilyen ragyogó nyár. A Maximilianstrassera — itteni Váci-utca — óriási virágserepeket tettek, melyek egyszerre olaszos derűt és meghittséget varázsoltak a járókelők közé. Mindenfelé zászlók lobogtak a szélben, színes hirdetések kinalgatták a látnivalókat és soha nem látott tömegekben özönlöttek a turisták. Este fénytengerben fürdött a sok épület meg templom. A kerthelyiségek gesztenyefái alatt — akárcsak Óbudán — ezernyi gyertya pislákol. Az ifjúsági szállásokon — az u.n. Jugendherbergeken — skót, hindu, dél-afrikai, arab, kínai, maláj diákok zsirogáltak. Ha az ember a Frauenkirche körül sétált, hirtelen az az érzése támadt, hogy az egész földgolyó összetalálkozott.

E színes kavargás kellős közepén, gondosan elszigetelve a harsányan rikoltó autók forgatagától, úgy nyílt ki a Cuvillies-Theater bányába, ezüstbe burkolt kis nézőtere, mint egy csodálatos, messiás tájakra érkezett virág. Európa legjobb rokokó színháza az ünnepek felülmúlhatatlan látnivalója. Annak idején úgy szedték szét és csomagolták el áhítatos művészek a háború pusztító dühe elől, mint valami pólyásbabát. „Ostrom alatt” vidéken volt. Most újra összeállították s ha esténként felcsendül benne Mozart csipkefinom zenéje, senkinek sem tudja, vajjon a másodhegedű nem

a kupola ívében lebegő pufók kis szobor-angyal játssza-e?

Aki igazán szívébe akarja zárni ennek a müncheni nyárnak az emlékét: egy szerény, csendes kis közjátékot is magával kell vigen. A város legszebb kerületében, Bogenhausenban, ahol minden csupa lomb meg virág, ebédidő táján gitáros vándorénekes jelent meg. Hosszú szakála volt, pedig nem lehetett több negyven évesnél. Tekintetében véghetetlen tisztaság és szomorúság égett. Ahogy belefogott magaszerzette dalába, úgy szállt a hang, mintha valahol templomban énekelne egy mélyhítű diák. Arra kérte a Jóistent: segítse újra igaz útra a megtévelyedett világot. Mélabúsan pengett a gitár s egy pillanatra mintha megállt volna az idő a bogenhauseni kertek felett. Csodálkozva nyílt ki minden ablak, a konyhákban abbamaradt a munka s mindenfelől hullt a sok fillér a vándorénekes lába elé.

Ami az ünnepi hetek műsorának gazdagságát illeti, az elmondhatatlan. München mágnesként vonzza magához a szép zenét, kiállításokat, mindazt ami kultúra. Évfordulóktól függetlenül, örökös ünnepi játékokban él: a Művészetek ünnepe. Mostani születésnapjára viszont a világ művészei jöttek el, hogy köszöntsék az ünnepele. A vendégseregben ott volt a római Opera, a Comédie Française, a legjobb angol balett, a Philadelphiai Szimfonikusok, Ormándy Jenő vezényletével, Ingrid Heiler, Bach-díjnyertes cembalo-művész, a milánói Teatro Piccolo és Herbert von Karajan a berlini Filharmónikusokkal. Mindez csak töredéke a ragyogó programoknak: a krónikás meg se kíséri, hogy teljes képet adjon.

Mégis, mi volt a legszebb? — szokták ilyen-

kor kérdezni a makacs kíváncsiskodók. Feleletül álljon itt három színfolt.

A háború után tragikus hirtelenséggel elhunyt nagy komikus, Karl Valentin emlékkiállítás. Pipaszár-lábú, keménykalapos alakja egyéforrott München városával, ahol szobrán, a piactéren minden nap friss virág bókól. Füstös vendéglők kabarészínpadjairól egyenesen az emberek szívébe lépett, hogy szeretettükben éljen tovább, háborítatlanul.

A milánói Teatro Piccolo vendégjátéka. (Goldoni: „Két úr szolgálja”). Ha olaszok játszanak commedia dell' arte-t: ugyanolyan csúcspontja ez a színházművészetnek, mint az angol Shakespeare-társulat egy előadása. A legősibb, ellenállhatatlanul áradó komédiázási kedv párosul benne mély emberábrázolással.

Herbert von Karajan és a berlini Filharmónikusok Beethoven IX. szimfóniáját mutatták be. A Deutsches Museum roskadást telt nagyterme lélegzetvisszafojtva figyelte: hogyan oldódik fel a behunyt szemmel vezénylő karmester e valóságos-túli zenében. Rilke híres verse jutott eszünkbe az archaikus Apolló torzóról, melyben a remekbefaragott szobor egész életmódjának megváltoztatására inti a költőt. A kilencedik is kitisztít belőlünk mindent, ami földi s egy új világ kapuját tárja ki.

...Lobogjatok zászlók, dübörögjetelek üst-dobok, ünnepele, Város! Korunkban újság, televízió és film mindent elkövet, hogy gondolatvilágunkat, érzéseinket eisekélyesítse. Lassanként egész életünk sablon lesz, egykaptafára gyártott keret, melybe mérték és küzdelem nélkül beleillik a futószalagon készült léhaság. Lassanként mindent gombnyomással irányít az Ember s nagy technikai diadalok közepette nem érti, miért lesz egyre boldogtalanabb. München másra tanít. Hajlékot adott a művészeteknek, tehát a Léleknek. Csöndesen elmélázó házalban otthonra talál a hontalan. Nyolcszázéves születésnapján a magasba emeli bombázások poklából újjászületett életét. Harangjainak szava olyan értéket ünnepele, amely túl fogja élni azokat, akik lenézően mosolyognak rajta.

KONKOLY MIKLÓS.

Kommunista dilemma

A. STAM

Az orosz államérdek és a forradalmi eszmék közötti ellentétek II

Ha az orosz diktátor ellenforradalmi intézkedéseivel valóban arra törekedett Spanyolországban, hogy Angliát és Franciaországot magának megnyerje, úgy intervenciója a spanyol polgárháborúban csak terrorista erőpazarlás volt. A brit konzervatívok általában továbbra is sokkal jobban utálták a kommunistákat, mint a Harmadik Birodalmat és a Müncheni Egyezményt, azt igazolta, hogy Franciaország és Anglia nem hajlandók a Szovjetuniót Európa legprominensebb tanácsstermeiben megtűrni. Sztálin tehát megvonta a spanyol köztársaságiaknak nyújtott segítségét és hovatovább arra kényszerült, hogy Hitlerrel modus vivendit teremtsen, amely 1939 augusztusában (a német-orszag megnevezés szerződés aláírásával) létre is jött.

Ennek a szerződésnek természetesen az volt a következménye, hogy Nyugaton a kommunizmus sok hívet elvesztette, mivel a „népfrontszakasz” idején bevont nagyszámú társutas főleg azért rokonszenvezett a Szovjetunióval, mert azt a fasizmus elleni fellegvárának tekintette. Az agitációs lehetőségeket tekintve tehát a Szovjetunió ellen indított

német támadás (1941 június 22) Nyugat kommunista pártjai számára valóságos meglepetésként kellett hogy jelentsen. A Vörös Hadsereg haditettei, valamint a megszállt területeken az illegálisan működő kommunista ellenállók harci cselekményei a nyugati kommunistáknak valóban újra több követőt szereztek. Ezt a háború után lefolyó első választások világosan bizonyították, még pedig nemcsak Franciaországban és Olaszországban, hanem a Benelux államokban és Skandináviában is.

Am nem mindenütt okozott a kommunistáknak a német-orszag egyezmény (1939—1941) veszteséget és a német-orszag háború (1941—1945) nyereséget. A gyarmatok területén általában keveset tudtak nemzeti szocializmusról és fasizmusról. Így Brit-Indiában a politikai öntudatra ébredt emberek amúgy is sokkal inkább Angliát tekintették ellenségüknek, mint Németországot, úgyhogy itt a népfrontpolitikát még 1940-ig lehetett tovább folytatni. A második világháború kitérőrekor azután a szocialista és kommunista vezetőket testvériesen ugyanabba az internálótáborokba zárták.

A Szovjetunió elleni német támadás az indiai kommunizmust tehát nehéz helyzetbe hozta, mert ezzel a Szovjetunió hirtelen a „brit imperialisták” szövetségese lett. A Komintern most brit ügynökét, Harry Pollittot bízta meg azzal a szinte lehetetlenséggel határos feladattal, hogy az indiai elvtársakat a brit vezetőséggel szembeni lojális magatartásra bírja!

Már néhány nappal az orosz-német háború kitörése után Sir Reginald Maxwell, az indiai ügyek belügyi államtitkára, Pollitt egy levelét juttatta el az internált kommunistákhoz, amelyben felszólítja őket arra, hogy a gyarmati hatóságokkal szemben előzékeny magatartást tanúsítsanak. Maxwell ugyanakkor megígérte az internált kommunistáknak, hogy szabadlábra helyezi őket, ha hajlandók a fasiszmus elleni harcban az angol ügyet támogatni. A vörös foglyok ezt az ajánlatot elfogadták, azonban nem sikerült elérniük azt, hogy pártjuk a gyarmatosítók ellen folytatott ellenállási harcból hirtelen együttműködésbe csapjon át. Az indiai kommunizmust csak 1942-ben sikerült térdre kényszeríteni. A megtérés valóban igen radikális volt. Az 1939-től 1941-ig „imperialistának” bélyegzett világ-háborúból most már a „nép háborúja” lett, amelyben mindenkinek részt kell vennie. Míg 1941-ig állandóan sztrájkokra hívták fel a munkásságot, most a sztrájk tabu lett. A britek ezt a páfordulást azzal jutalmazták, hogy legalizáltak a kommunista pártot s ezzel már a kommunisták támogatására számíthattak, amikor Ghandinak Japánnal szemben elfoglalt barátságos magatartása miatt a Kongresszus tagjait (többek között Nehrut) letartóztatták. Mivel a legtöbb nacionalista és szocialista vezető fogságban sánylódozott, most a kommunistáké volt a vezető szerep a szakszervezeti mozgalomban. A Ghandi és Joshi (a kommunista párt főtitkára) között folyt sajtóvitában ez utóbbi nyilvánvaló vereséget szenvedett. Joshi nem válaszolt Ghandi ama kérdésére, vajon a Szövetségesek a háborút valóban a gyarmati uralom alatt élő indusok és négerék milliói érdekében vívják-e. Még súlyosabb volt az a vád, hogy a kommunisták az angoloktól anyagi támogatást kapnak. A Kreml által kiadott irányelvek az indiai kommunista pártot demoralizált és izolált mozgalommá súlyosították. A háború után pedig, amikor a szocialistákat és a Kongresszus tagjait szabadlábra helyezték, természetesen hamarosan elvesztették szerepüket a szakszervezeti mozgalomban.

Érthető, hogy az indiai kommunistákra nézve oly fatális páfordulás nem zajlott le minden ellenkezés nélkül, mert minden forradalmi ambíciók által fűtött pártban találunk olyan embereket is, akik saját mozgalmuk esélyeit nem hajlandók egy idegen hatalom érdekeinek feláldozni, még akkor sem, ha ez a hatalom történetesen a „szocializmus hazája” vagy a „világforradalom bölcsője.” Ugy látszik, hogy ilyen egyének a második világ-háborúban leginkább Jugoszláviában voltak találhatóak. Ezért az egyéni spontánforradalmi beállítás és az orosz számító és macchiavellista módszerek között szükségszerűen adódó Komintern-konfliktus Jugoszláviában és körülötte éleződött ki legjobban. Sztálin 1941-től kezdve azt követelte, hogy a kommunista pártok nem-kommunista szövetségeseikkel szemben egyféle „fegyverszünet”-politikát folytassanak, olyan értelemben, hogy nem fejtenek ki forradalmi propagandát, hanem a szövetséges osztályellenségekkel együtt vállvetve harcolnak a fasiszmus ellen. Sztálin ennek folytán túlzottan baloldali megmozdulásokat látott abban, hogy Titó partizánjai Montenegróban szovjetkörtársaságot alakítottak, a törvényes londoni emigránskormányt nem akarták elismerni és a szerb nacionalisták (a csetnikek) ellen küzdöttek. Moszkva ezért vetette szemére Titónak 1942 márc. 5-én

küldött tavrátában⁹⁾, hogy a jugoszláv partizánmozgalmat kívülállókkal joggal vádolhatják Jugoszlávia szovjetizálásával. A távirat így szól: „Miért tartotta Ön szükségesnek külön „proletárbrigád” alakítását? Pillanatnyilag most főfeladatunk az összes hitlerellenes elemek egyesítése, hogy a megszállás alól felszabadulhassunk.” Ezenkívül e sürgönyben a következő szavakkal kifogásolták Tito magatartását Mihajlovicsal és az emigránskormánnyal szemben: „Abban sem érthetünk Önnel egyet, hogy London és a jugoszláv kormány a megszállókkal tart. Ez nyilván félreértés. Közvetlenül arra kérjük Önöket, fontolják meg taktikájukat és aktivitásukat és tegyenek meg minden lehető, hogy megalakuljon a nemzeti egységfront, amely Jugoszláviában Hitler és Mussolini összes ellenégeit magában foglalja.”

Tito mégis saját útjait követte: ezáltal sikerült Mihajlovicsot a tengely karjaiba kergetnie, aki így elvesztette az angol-amerikai támogatást. A kommunista siker teljes volt és Moszkva is áldását adta reá. Mint tudjuk, Jugoszlávia Oroszországgal szemben továbbra is fenntartotta említett különállását, amelynek következménye az 1948-ban bekövetkezett szakítás lett.

Közben a Szovjetunió Kelet-Európára és Középeurópa jelentős részére is kiterjesztette hatalmát. Ez nem forradalmak, hanem katonai felvonulás útján történt, amely azt eredményezte, hogy a kommunisták megszerezték a kulcspozíciókat, amelyekből kellő beszivárgás és terror útján magukhoz ragadták a hatalmat. Kínában viszont a kommunista hatalom kialakítása főleg a forradalomra, nevezetesen agrárforradalomra volt felépítve, mivel a szegényparasztok a Kuomintangot joggal a nagybirtokkal, a súlyos haszonbérterekkel, a korrupcióval és zsarolással azonosították. Mao belföldi forradalmi tervei azonban itt is ellentétbe kerültek Sztálin politikájával. Sztálin 1948-ban még azt akarta, hogy a kínai vörös hadsereg a nagyvárosokat érintetlenül hagyja, hogy így az Egyesült Államoktól a Kuomintang részére újabb segítséget csalhasson ki s ezáltal Amerikát Oroszország szempontjából kedvező helyen és időben lekötve tarthassa. A „maoizmus” azonban, épúgy mint a „titóizmus” nem volt hajlandó céljait feladni. Jugoszláviával ellentétben Vörös-kína viszont — főleg amerikaiellenes érdekközösség miatt, — a sztálini Oroszország szövetségese maradt.

A Szovjetunió és a Kínai Népköztársaság, főleg a koreai háború következtében, egymásra voltak utalva. A nyugati embargo és a kínai kereskedelem közötti kapcsolat miatt a Népköztársaság erősen függött a Szovjetunió gazdasági és katonai segítségétől. Ez a segítség korántsem volt fejedelmi s Maonak és társainak ezért súlyos árat kellett fizetniük. Az oroszok megtartották katonai támaszpontjukat Mandzsuriában (Port Arthur), Sinkiangban pedig az ásványok kiaknázására közös vállalatokat alapítottak. A Szovjetunióknak adott eme kedvezmények azonban sértették a kínaiak nemzeti büszkeségét. A kínai-orosz kapcsolatokra még a koreai háború is zavarólag hatott, mivel 1952-ben a tőkeszegény és fejletlen Kína békét ohajtott, azonban azt látta, hogy ez irányú törekvéseit a Szovjetunió szabotálja és láthatóan örvend annak, hogy Kína Amerikát Koreában lekötve tartja. 1952-ben India, Kína tudtával és támogatásával határozati javaslatot terjesztett be a hadifoglykérdésben, amely főbb pontjaiban elfogadta az ENSZ álláspontját, ezt azonban Vinszki azonnal megtorpedozta. Ezek után Sztálin idejében a Kína és a Szovjetunió közötti viszony rendkívül feszült maradt.

Ha most, Sztálin halála után, a világkommunizmusnak csaknem három évtizedes mérlegét felállítjuk, úgy azt kell látnunk, hogy Oroszországon kívül csak két helyen tört ki sikeres kommunista forradalom, s mind-

kettő részben a Szovjetunió akarata és utasításai ellenére. Azoknak a kommunista pártoknak, amelyek a Kreml parancsait követték és a Vörös Hadsereg 1944-45 évi felvonulási területén kívül állottak (Észak-Vietnamot figyelmen kívül hagyjuk), sohasem sikerült saját országukban tartósan a hatalmat magukhoz ragadni. E balsikerek egyik fő oka az volt, hogy a sztálini államérdék követelményei nem fedték a szatellita pártok forradalmi törekvéseit.

⁹⁾ Ez nem jelenti azt, ahogy azt a kommunizmus néhány túlbuzgó ellensége hirdeti, hogy a németek által megszállt területeken 1941 július 22-ike előtt nem lett volna kommunista ellenállási mozgalom. A kommunista illegális sajtó viszont akkoriban a Szovjetunió utasítására élesen támadta a nyugati szövetségeseket, úgyhogy a fasisztaellenes egységfront politikáját, amely az 1934-től 1939-ig terjedő időszakban sok társutast vonzott, csak a német-orosz háború idején lehetett újból helyreállítani.

¹⁰⁾ Mosa Pijade „La fable de l'aide soviétique à l'insurrection nationale yougoslave” 1950.

II JOJJETEK

Keresztyén havi lap.

Szellemi fórum.

Kiadja

az Admiraal de Ruyter Fonds

Szerkesztőbizottság:

Kibédi Varga Aron, Tóth Miklós,
Tüski István.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Postbus 7115, Amsterdam-Z. 2., Hollandia.
Minden cikkért szerzője felel.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem adunk vissza.

Évi előfizetési díj: Anglia: 8,— sh., Argentína: 20 peso, Ausztrália: 10,— sh., Ausztria: 30,— Sch., Belgium és Luxemburg: 50,— fr., Franciaország: 400,— fr., Hollandia: 4,— gld., Németország: 4,— DM., Svájc: 5,— fr., Svédország: 6,— Kr.

Félévi előfizetési díj a fenti összegek fele.

Megrendelhető:

ANGLIA:

Benedek Márton, 17, St. Dunstons Rd., London, W. 6.

ARGENTINA:

C. A. Besenyi, Obligado 1155, Adrogué F.C.N.G.R., Prov. Buenos Aires

AUSZTRÁLIA

Domahidy András, 142, Townsend Rd., Subiaco, W. A.

AUSZTRIA:

Bányai Zoltán, Wien, Hauptpostamt, Poste restante

BELGIUM

Galgóczy Károly, 29, rue Longue Vie, Bruxelles

FRANCIAORSZÁG:

Vánkay István, Cité Universitaire, Maison du Japon, Paris XIVe és

Société Balaton, 12, Rue de la Grange-Batelière, Paris IXe

HOLLANDIA:

Postbus 7115, Amsterdam-Z. 2. Postai csekk száma: 316430, Admiraal de Ruyter Fonds, Utrecht.

NÉMETORSZÁG:

Ismaningenstr. 68/0, München 27.

SVÁJC:

Szabó, Mittlerestr. 24, Basél.

Más országokból szíveskedjenek olvasóink közvetlenül a kiadóhivatalhoz fordulni.